

שלבים בתהליך הלמידה בשנה ב' באקדמיה ובהכשרה המקצועית

תהליכי הלמידה המתרחשים בתוך מסגרת של תכנית לימודית כלשהי מאופיינים ע"י הצורך למצוא תיאום בין קצב למידה אישי - ה"שעון הביולוגי" וקצב הלמידה המוסדר ע"י דרישות לימודיות ומבנה שנת הלימודים - ה"שעון הכרונולוגי". המושג "שעון" מבטא תהליך מתמשך המורכב משלבים. ההתייחסות לשני שעונים שונים מצביעה על העובדה שייתכן ויתקיים מצב של חוסר סינכרוניזציה ביניהם, הן על פני הרצף והן בנקודות מפגש קריטיות. מצבי חוסר ההתאמה והמפגשים הקריטיים עלולים להעמיד את הסטודנט במצבים בעייתיים המאופיינים בקונפליקט ואמביוולנציה.

ישנה חשיבות רבה בהכרת ובהבנת התהליכים באמצעות ידע ברור על תהליכי הלמידה הכרונולוגיים - דהיינו תכנית שנה"ל האקדמית, מבנה הלימודים הסמסטריאלי ודרישות אקדמיות על פני הרצף, וכן העמקת הידע הדיפרנציאלי אודות השעון הביולוגי - כלומר הקצב הטבעי והאישי של סטודנט והתפתחותו המקצועית בהתאם לדרישות מבניות של ההכשרה המקצועית.

מתוך נסיון של עבודה עם סטודנטים על פני רצף של מספר שנים מסתמנת העובדה כי קיים תהליך המורכב מחמישה שלבים עיקריים בתהליכי הלמידה. בין השלבים קיימות נקודות מעבר קריטיות ופתרונות מעכבים של שלב אחד העלולים לגרום לעיכובים בתהליך כולו. כמו כן נראה כי שלבים שונים בתהליכים המקבילים מציבים דרישות שונות ולעיתים מנוגדות.

התקופה הראשונה - חודשים נובמבר דצמבר: שלב ההתמקמות והאוריינטציה

ההתמקמות פירושה: הבהרת המצב והסביבה, בירור הנתונים הנדרשים ע"י המצב, מציאת דרכים ראשונות להסתגלות ולתפקוד במצב ובסביבה החדשים.

התמקמות בשלב זה נדרשת בסביבות רבות בעת ובעונה אחת:

1. בתוכנית הלימודים של שנה ב'
2. בכיתת השיטות בקבוצת הלימוד החדשה
3. בסוכנות
4. בקשר ההדרכה
5. בקשר ראשוני עם פונה

המאפיין תקופה זו הוא הצורך להשקיע אנרגיה בהתמקמות במישורים רבים, לאו דווקא בעלי אופי דומה ו/או דרישות דומות. התמקמות מאופיינת בדרך כלל בהשפעות רגשיות חזקות, בדיקת הסביבה באמצעות תקיפה ובריחה, כעס והתקרבות, חשש וכד'.

האנרגיה הנפשית הנדרשת להשקעה בתקופה זו היא רבה מאד, וסביר להניח כי סיומה יאופיין בנסיון להגיע למצב של "ירח דבש", והימנעות מקלקול מערכת יחסים שנוצרה והורדת רמות החרדה.

ביטויים חיצוניים בשדה יכולים להיות דחיית מתן פונים לטיפול, נסיון לא להעמיס חובות ודרישות רבים מדי על הסטודנט ובכיתה נטייה להקל בקריאת חומר תיאורטי או בכתיבת עבודות.

בשלב זה ובסיומו יש חשיבות רבה לתפקוד במסגרת הסכם הדרכה ברור ומוגדר, ולהימנע מדחיית קבלת אחריות על חשבון הרגשה טובה.

התקופה השנייה - חודשים סוף דצמבר ינואר: כניסה לשגרה

ככל שתקופת "ירח הדבש" קצרה יותר, כך ניתן בקלות רבה יותר להכנס לתהליך של עשייה ושיגרה (אם כי זמן רגיעה מסויים הינו תנאי הכרחי). כאשר הקצב הביולוגי של הסטודנט הוא איטי ויש נטייה לפתרון של "ירח דבש" - ייווצר פער מצטבר בין השעון הביולוגי והכרונולוגי - כלומר דרישות הלימודים והמבנה הסמסטריאלי. מצד שני קצב איטי ודרישות מוגברות, עלולות להכניס את התלמיד למצב של שיתוק. מצב כזה מחייב כניסה הדרגתית אך עקבית לתהליך רוטיני. קצב ביולוגי מהיר מדי לעומת השעון הכרונולוגי מתבטא בחוסר שקט, אי שביעות רצון ולעיתים ויתור. כניסה לשגרה תהיה תלויה במידת היכולת של המדריך לקצר תהליכי התמקמות ולאחר אצל עצמו צרכים בתקופה ארוכה של מנוחה ו"ירח דבש".

התקופה השלישית - חודשים פברואר, תחילת מרץ: תקופת הקונפליקט בין הדרישות

המקצועיות והאקדמיות

ברוב המקרים הסטודנטים בשלב זה נמצאים בעיצומה של עבודתם המקצועית עם הפונים, מעורבות בסוכנות ודרישות רבות מוצבות בפניהם. במקביל, השעון הכרונולוגי מציין תקופה של מבחנים והגדרה מערכתית של חופשה - חופשת סמסטר א'. המערך הסמסטריאלי דורש מהסטודנט להשקיע מקסימום אנרגיה בצרכיו האישיים - דהיינו להצליח בבחינות וכן לנצל את המושג חופשה (אף שהוא בעייתי) ולפסק זמן לקראת הערכות מחודשת ללימודים בסמסטר ב'. זהו מצב קונפליקטואלי בעל דרישות מנוגדות להשקעה עצמית מצד אחד ולהשקעה חיצונית מצד שני.

במידה והכניסה לרוטינה בשלב הקודם התבצעה ברמה זו או אחרת של קלות, ניתן יהיה לאפשר לסטודנט מורטוריום מסויים בעבודתו עם הפונה. במידה ותקופת "ירח הדבש" מתארכת, מתעכבת הכניסה לשגרה

ודווקא בתקופה זו מציבים לסטודנט דרישות לכניסה מסיבית לתהליך מעורבות. בעיקרו זהו שלב המאופיין ע"י לחץ מוגבר ואמביוולנציה בעל סממנים משבריים.

התקופה הרביעית - חודשים מרץ - אפריל: חזרה לשגרת העבודה

התקופה הרביעית מתחילה מבחינת הסטודנט במצב אישי הפוך לנדרש ממנו. הוא מותש, לעיתים קרובות מדוכא, מעלה מחשבות על ויתור. מבחינת תוכנית הלימודים האקדמית הוא מתחיל מספר קורסים חדשים, נדרש להתמקם מחדש במסגרות שונות. במסגרת ההכשרה המעשית הוא מקבל פונים חדשים לטיפול, הדורשים גם הם התמקמות מחודשת ואירגון מחודש. בשלב זה הסטודנט זקוק להרבה תמיכה, קבלה ועידוד והשאלת כוחות על מנת לאפשר התגייסות להמשיך בעבודה המקצועית.

התקופה החמישית - חודשים מאי ויוני: הפרידה

במידה והשלב הקודם אופיין ביציאה מהמשבר והתגייסות, הפרידה מהפונים שעומדת בפתח נתפסת כ"לא הוגנת" מנוגדת לשעון הביולוגי. השעון הכרונולוגי המתקתק ומצביע על סיום ללא פשרות, מקשה מאד. סיום הטיפול והקשר המורכב של התלמיד עם הפונים, הסוכנות והמדריך, משולב זו פעם שניה בדרישות אקדמיות להתכונן לבחינות ולהגיש עבודות סיכום סמסטריאליות. זוהי תקופה שבה נדרש הן מאמץ נפשי מוגבר והן מאמץ לימודי מוגבר ושילוב עמוס של לחצים פנימיים וחיצוניים.

יתכן ויהיו תלמידים שעם ראיית הסיום כבר בתחילת התקופה, מתחילים את סמסטר ב' עם פתרון של "לא להיות מעורב יותר מדי" ואינם מגייסים כוחות להכשרה המקצועית. הם עסוקים בפרידה מוקדמת "משחררים" פונים ודוחים על מנת להפגע בפרידה כמה שפחות.